

kog (prekinutog) nasljedovanja Kristova i napokon do sveudiljne vjernosti u školi i palestri njegovoj (n. 275). I u razmatranju o svadbi u Kani, otajstvo o maču, koji bolno rastavlja, mûkom prelazi u pozitivno proživljavanje (svadba, posredništvo Marijino, pretvorba vode u vino). To je otajstvo »poniznosti u poniznosti«, koje se ovdje konkretno javlja, da onda dosljedno u pravilima o osjećanju sa Crkvom postigne svoj posve konkretni oblik. . . .«

Završimo sada ovaj kratki prikaz. Rado priznajem, da je našem autoru uspjelo, da se, osobito prema koncu ovog drugoga sveska svoje teologije Egzercicija, nešto više spusti do konkretnog i lakše razumljivog shvaćanja. Time nas je u velike zadužio. Od srca želimo, da mu treći najavljeni svezak skoro okruni djelo.

Ivan Petar Bock D. I.

Jacono V.: Il Battesimo nella dottrina di S. Paolo, Roma, Libreria editrice religiosa Ferrari, 1935, str. 310.

U posljednje vrijeme zapaža se tendencija racionalista, da sistematski liše kršćanstvo glavnih osebina, — nadnaravnoga karaktera. Kad nijesu uspjeli, da zaniječu svojim pokušajima historijskoga Krista, utekli su se religijskoj komparativnoj metodi. Napose posljednjih decenija naučavaju ovisnost kršćanstva o poganskim misterijima. Jedan od korifeja, **Loisy** je još prije svjetskog rata napisao kao tajnik i redaktor u *Revue d'histoire et de littérature religieuse* mnogo članaka. Kasnije ih je sabrao, međusobno povezao u cjelinu, dodao završetak i izdao pod naslovom: *Les Mystères païens et le Mystère chrétien*, Paris 1919, str. 368. Djelo je još i danas sljedbenicima racionalizma kao glavno vrela i rudokop. Ovu je knjigu vrlo oštro kritizirao blagopok. **P. Lagrange** u *Revue biblique* 29 (1920), str. 420—446, i dokazao neosnovanost Loisyjevih tvrdnja. Loisy dokazuje ovisnost čitave kršćanske nauke globalno i pojedinačno kao neku imitaciju poganskih misterija. Pavao je napose u tomu aktivan. »Jésus lui-même n'avait pas spéculé sur sa propre mort, et c'est saint Paul qui a transformé cet événement réel, naturel et humain, en mythe de salut« (str. 19). Kasnije veli za Pavla: »Inconsiemment, sur toute la ligne, il transpose l'évangile parallèlement aux mystères« (str. 259). Još prije Loisyja izdao je **Clemen**, a god. 1924 drugo izdanje (ovo sam imao u svojim rukama, jer do prvoga nisam mogao doći), knjigu: *Religionsgeschichtliche Erklärung des Neuen Testaments*, Giessen 1924, gdje dokazuje, da je kršćanstvo, vjerojatno, antimisterijska religija. Tim se Loisy pomalo ruga, kad tvrdi, da Clemen zaboravlja, »que cette opposition même implique une influence«. Posebno govori o krstu kao inicijaciji i zaključuje: » . . . s'il n'a rien copié, rien emprunté littéralement, s'est essentiellement conformé aux mystères (païens) tout en les dépassant« str. 362 i 363).

Jacono je obradio posebno krst u nauci sv. Pavla. Ovo je doktorska disertacija, koju je branio na Papinskom Biblijskom Institutu u Rimu. Sabrao je velik materijal i napisao knjigu laganim stilom i lijepim jezikom.

U početku donosi obilnu literaturu, kako direktnu, tako i o kompleksnim pitanjima. Zatim iznosi stara i nova mišljenja o krstu. Dok katolici uvijek složno naučavaju, da je krst sakrament, koji daje milost ex opere operato, novoluterska struja i liberalci, koji se za njom povode, vele, da je krst simbol jedinstva među Kristom i vjernicima, ili izjava vjernosti prema Kristu, ili javno priznanje vjere u Boga Oca Stvoritelja, Isusa Krista Spasitelja i Duha Svetoga Posvetitelja. Većina racionalista i modernista tumače pranje kod krsta po židovskom ambijentu ili po krštenju Ivana Krstitelja, komu je Pavao dao sakramentalno obilježje. (Božje i potpunije o tom još je prije pisao **Coppens** u *Dictionnaire de la Bible, Supplement I*, 871—924). Tu niže Jacono mišljenja modernih (str. 16—28) i zaključuje, da je Pavao homogenim načinom protumačio nauk o krstu, kako su naučavale kršćanske palestinske crkve, osnovane od samih apostola (str. 28—30).

Prije nego li pobije mišljenja gornjih, iznosi najprije pozitivno i sistematski Pavlov nauk. (Posebna bibliografija o krstu kod Pavla). Kao uvod u ovaj prvi dio govori o momentu spasenja prema Pavlu u Rimlj 3, 25—26, zatim Pavlove tekstove o krstu: Rimlj 6, 1—11; 1 Kor. 6, 11; 1 Kor. 12, 13; Gal. 3, 26—29; Efež. 5, 6; Kol. 2, 8—15; Tit. 3, 4—7. Tumači neke specijalne izraze iz Novoga Zavjeta *βαπτίζωσιν εἰς Χριστόν, ἕως τοῦ ὄνομα...* Šteta, što se nije obazreo na Petrove izraze *ἐπὶ τῷ ὄνοματι* 'I. X. koji se drukčije tumače, nego li gornji Pavlovi (str. 33—99).

Na temelju iznesenoga materijala, koji je Jacono dobro analizirao, prelazi na sintetički prikaz Pavlove nauke: narav krsta: jest sakrament. Učinci krsta: smrt grijehu, staroga čovjeka nestaje, zakon prestaje, dar Duha Svetoga, zajednički život krštenika s Kristom. Umeće zanimivo pitanje u vezi s Pavlovim poslanicama o vezi sa Starim Zavjetom i odnosu krsta prema obrezovanju. Kao dodatak je moderno pitanje o odnosu mističkoga tijela prema svetom krstu. (Šteta, što nije ovdje upotrijebio neka bolja djela, koja specijalno obrađuju to pitanje, kao i napose odnos prema euharistiji. str. 115 i sl.).

Drugi je dio apologetski o izvoru, postanku Pavlove nauke (str. 123 i dalje). Lijepa i zanimljiva studija o židovskim i helenskim krštenjima. Kupanja židovskih prozelita su obred inicijacije, za koje znamo, da su postala koncem 1. stoljeća. Druga kupanja teže za vanjskom čistoćom, ili da se očituju pokornički osjećaji kao kod Ivanova krštenja (str. 143). Mandejsko kupanje nema zapravo toga značenja inicijacije (str. 149). Krštenje poređuje s pranjem kod misterija eleezijskih, izisovih, Cibebe i Atisa i Dionizija Zagreja, pak zaključuje s Origenom protiv Celza: Slični (analogni) vanjski obredi, mogu biti bitno različiti, ako im je različit sadržaj, različita nakana, različita duša i cilj za kojim teže.

Budući da »kritičari« drže, da je Pavlov nauk o krstu uzet od helenista, obrađuje neke zajedničke termine *φοτισμος, σφραγίς, αλυγγοσειά* i mistično jedinstvo. I ovdje navodi obilnu literaturu. Na zahtjev »kritičara«, da treba proučiti još predkršćanske tekstove i obrede (str. 170—171), dozivlje metodologijska načela za komparativni studij religija. Prvotno značenje izraza treba utvrditi na navedenim mjestima

kao i originalnost ideje, te možda uopće nije ni potrebno utjecati se starom uplivi, da se to riješi (str. 176). Tako navedene zajedničke termine. *Φοτισμός* znači scensko osvjetljenje kod poganskih misterija, što je sasvim druga stvar, nego li kod Pavla kao i značenje riječi *σφραγίς*. Ovih riječi nalazimo i u židovskoj nauci, ali ne ujedno i smisla. *Παλιγγενεσία* u poganskim misterijima i Mitrinoj pseudoliturgiji ima sasvim drugo značenje, nego li kod Pavla (tako i kod Petra i evanđelju). Isto vrijedi i za »mističko združenje«.

Posebno proučava mite o božanstvima, koja su umrla i uskrsnula: Oziris, Dioniz, Atis, Adon, Mitra. Prema navedenom djelu je Loisy i u tom vidio transformaciju po Pavlu. Na str. 248 izričito veli: Paul »considère d'abord, et principalement, la vertu mystique inhérente à la mort d'un être divino-humain qui se trouve par la condition de sa double nature, et à raison de son caractère typique, — caractère purement mythologique, — en état d'entraîner avec lui dans la mort le péché de l'humanité, et d'élever avec lui dans la gloire l'humanité ainsi rachetée. — C'est est le mythe païen du dieu immolé comme il se rencontre dans les mystères de Dionysos«. Jacono na slične poteškoće, koje bi mogli postaviti protivnici odgovara: Ne stoji, da smrt bogova, koje se opisuju u misterijima, imaju spasonosnu moć i da bi bile za sva vremena i za sve ljude. Spasenje, kako ga naučavaju misteriji, zajamčeno je kod inicijacija pod uvjetom, da se prisustvuje obredima. Kod inicijacija se nijesu vršili obredi, koji bi imali pravo značenje umiranja kao ni duhovnoga uskrsnuća s božanstvima, kako to znači u krstu u nauci sv. Pavla (str. 230).

Ovaj dio zaključuje paralelom među kršćanskom mistikom kod sv. Pavla i poganskom mistikom i veli, da »kršćanstvo uopće, Isus Krist napose, nema pretšastnika ni u židovstvu ni u poganstvu. Tako ni njegovi sakramenti, pa ni krst« (str. 255). Izvor Pavlova nauka o krstu jesu evanđelja i Kristov nauk, koji su propovijedali apostoli: Mt 28, 18-20; Mk 16, 15 sl.; Iv 3, 1-15; Dj Ap 2, 37-41; 1 Ptr 3, 21; 2 Ptr 1. (str. 269-301). (Ovaj bi dio možda metodički bolje stajao sprijeda kao drugi dio pozitivnoga i sistematskoga dijela Pavlova nauka).

»Prema sinopticima Krist nas spasava oprastanjem grijeha: prema Ivanu, da nas preporuča; po Pavlu se po krstu utjelovljujemo mističnom tijelu Kristovu, samomu Kristu« (str. 308). Ovako se vidi sav organski razvitak nauke.

Pitanje spada u biblijsku teologiju i od velike je važnosti. Jacono je pokazao ovim djelom veliko znanje. Čitalac dobiva mnogo informacija i divi se marljivosti i radu auktorovu. Metoda je na više mjesta malo manjkava, što nije ni čudno u ovako opsežnom djelu, gdje ipak vlada jedinstvenost i stroga sistematika. Egzegeza biblijskih tekstova je sasvim ispravna, pače odlična komparacija najtežih tekstova. Bez bojazni može knjigu uzeti svaki teolog, koji se zanima specijalno naukom sv. Pavla. Ovo će djelo i dogmatičari čitati s užitkom i korišću.

Dr Nikola Žuvić.

Manlio Buccelato: Papias di Hierapoli, Frammenti e Testimonianze nel testo greco. Edizione »Tradizione«, Milano 1936.